بررسی دیدگاه مربیان و متخصصان توانبخشی حرفه‌ای در مورد تاثیر کارگاه‌های حرفه آموزی بر توانبخشی حرفه‌ای افراد کم‌توان ذهنی وجسمی

محمد کمالی: دانشیار گروه مدیریت توانبخشی دانشکده توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران،تهران.ایران، Mokamali@tums.ac.ir

نسرین بابائیان*: دانشجوی دکترای مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، گروه مددکاری اجتماعی،تهران.ایران، Nasrinbabaeian37@yahoo.com

عطیه حاشیه باف: دانشجوی دکترای مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، گروه مددکاری اجتماعی.تهران.ایران، Sw.ah92@gmail.com

واژگان کلیدی

مربیان

متخصصان توانبخشی

کارگاه‌های حرفه‌آموزی

توانبخشی حرفه‌ای

افراد کم‌توان

چکیده

مقدمه: یکی از اقدامات توانبخشی جهت ارتقاء سطح کیفی و کمی زندگی افراد کم‌توان با نیازهای ویژه، توانبخشی حرفه‌ای می‌باشد. هدف این پژوهش بررسی دیدگاه مربیان و متخصصان توانبخشی در مورد تاثیر کارگاه‌های حرفه‌آموزی بر توانبخشی حرفه‌ای افراد کم‌توان ذهنی و جسمی می‌باشد.

روش: جامعه‌آماری پژوهش را کلیه کارشناسان متخصص توانبخشی (۳۸ نفر) و مربیان و کمک‌مربیان (۳۴ نفر) که در مراکز حرفه‌آموزی و کارگاه‌های حمایتی-تولیدی غیردولتی توانبخشی استان کرمان (۸ مرکز) مشغول خدمت می‌باشند (در مجموع ۷۲ نفر)، تشکیل می‌دهد. روش نمونه‌گیری در این مطالعه سرشماری بود. ابزار پژوهش پرسشنامه دو قسمتی شامل اطلاعات دموگرافیک و پرسشنامه پژوهشگر ساخته شامل پنج سوال بود. روایی محتوای آزمون توسط نظر ده نفر از کارشناسان مسئول و صاحب نظر در نظارت بر مراکز حرفه‌آموزی افراد کم‌توان با نیازهای ویژه مورد تایید قرارگرفت. پایایی آزمون نیز بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۷محاسبه شد. داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و تحلیلی (آزمون آماری من ویتنی یو) تحلیل شد.

نتایج: میانگین نمره نگرش شرکت‌کنندگان ۳۷/۹۲، مربیان ۳۸/۴۰ و متخصصان توانبخشی ۳۷/۵۰ بود. نگرش شغلی افراد شرکت‌کننده به تاثیر کارگاه‌های حرفه‌آموزی بر توانبخشی حرفه‌ای افراد کم‌توان ذهنی و جسمی مثبت بود. نگرش مربیان با متخصصان توانبخشی تفاوتی نداشت. بین نگرش مربیان و متخصصان در مورد تاثیر نوع کارگاه‌های حرفه‌آموزی بر میزان رغبت وعلایق شغلی افراد کم‌توان تفاوت معناداری وجود نداشت.

بحث و نتیجه‌گیری: متخصصان توانبخشی معتقدند کارگاه‌های حرفه‌آموزی با علایق و رغبت‌های شغلی تناسب زیادی داشته است و از دلایل آن می‌تواند این باشد که این کارگاه‌ها با توجه به نظر ارزشیابان حرفه‌ای، مربیان، متخصصان، نیاز بازار بومی و همچنین رغبت‌های افراد کم‌توان با نیازهای ویژه راه‌اندازی شده است.

* نویسنده مسئول

نوع مطالعه: پژوهشی
تاریخ دریافت: ۱۳۹٤/۰۵/۱۶
تاریخ پذیرش: ۱۳۹٤/۰۶/۲۷

نحوه استناد به مقاله:

محمد کمالی، نسرین بابائیان و عطیه حاشیه باف. بررسی دیدگاه مربیان و متخصصان توانبخشی حرفه‌ای در مورد تاثیر کارگاه‌های حرفه آموزی بر توانبخشی حرفه‌ای افراد کم‌توان ذهنی وجسمی. فصلنامه مددکاری اجتماعی، ۱۳۹٤؛ ٤ (۲): ٤۹-٤۲

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

The Perspective of Professional Educators and Rehabilitators About the Impact of Professional Training Workshops on Professional Rehabilitation of People with Intellectual and Physical Disability

Mohammad Kamali: Associate Professor, Faculty of Rehabilitation, Iran University of Medical Sciences, Mokamali@tums.ac.ir

Nasrin Babaeian*: Ph.D. Student, University of Social Welfare and Rehabilitation Tehran, nasrinbabaeian37@yahoo.com

Atieh Hashiebaf: Ph.D. Student, University of Social Welfare and Rehabilitation, sw.ah92@gmail.com

Abstract

Introduction: Vocational rehabilitation is one of rehabilitation actions for improving the quality and quantity of life of people with special needs. The purpose of this study is evaluation the ideas of rehabilitation experts and educators about the impact of professional training workshops on vocational rehabilitation of persons with physical and mental disability.

Methodology: The population consist of all rehabilitation experts (38) and help coaches and trainers (34) in vocational training centers and NGO support rehabilitation workshops in Kerman (8 units) are in the service (in total 72 people). Census method was used in this study. The Research Tools consist of a Two-part questionnaire includes demographic information and a questionnaire includes five questions. Content validity was confirmed by ten experts and supervisors in professional training centers for disabled persons with special needs. The Reliability was calculated by Cranach's alpha (7.0). Data were analyzed by descriptive and analytical statistics (u Mann-Whitney test).

Results: The Average scores of the participants was 37/92 and The Average scores of educators 38/40 and the Average scores of rehabilitation expert's attitude was 37/50. Participants Job attitude in the workshops were positive about the impact of professional training workshops on vocational rehabilitation for people with mental and physical disability. There was no difference Between Attitude of rehabilitation experts and educators. There was no statistically difference Between Attitudes of educators and experts about the impact of professional training workshops on job Trends rate in people with disability.

Conclusions: Vocational rehabilitation experts believe that the workshops have a lot proportions with job Trends. Perhaps the reason for this issue is that the workshops have been launched According to the Professional assessors, trainers and experts and Local market needs and trends of disable people with special needs

Keywords

Coaches

Rehabilitation Experts

Vocational Training Workshops

Vocational Rehabilitation

Disable People

*Corresponding Author

Study Type: Original
Received: 07 Aug 2015
Accepted: 18 Sep 2015

Please cite this article as follows: Kamali M, Babaeian N and Hashiebaf A. The Perspective of Professional Educators and Rehabilitators About the Impact of Professional Training Workshops on Professional Rehabilitation of People with Intellectual and Physical Disability. Quarterly journal of social work. 2015; 4 (2); 42-49

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

مقدمه

افراد کم‌توان با نیازهای ویژه به کمک تدابیر توانبخشی نه تنها از برکت زندگی بهره‌مند می‌شوند، بلکه می‌توانند برای خود به جای مصرف کننده، تولیدکننده باشند. کمک به افراد کم‌توان با نیازهای ویژه در جهت اشتغال و دستیابی به استقلال اجتماعی و اقتصادی از طریق توسعه توانایی‌ها و مهارت‌های حرفه‌ای وظیفه مهم اجتماع معاصر است.

پذیرفتن این اصل که هر انسان (فارغ از رنگ و نژاد و ملیت و نوع معلولیت) حق مسلم دارد که از موهبت‌های خدادادی بهره‌مند شود، ضرورت توجه و تأکید بر آموزش و اشتغال افراد کم‌توان با نیازهای ویژه را بیش از پیش مورد تأیید قرار می‌دهد.

انسان معلول تمام نیازها و امیدهای یک فرد عادی را دارد و می‌خواهد کار کند و مایحتاج زندگیش را برآورده سازد. او بشدت خواهان استقلال است و هیچگاه دوست ندارد دیگران با او رفتاری ترحم آمیز داشته باشند.

قرن بیستم تحول عظیمی در وضع معلولان به وجود آورد. زمانی که آتش جنگ جهانی دوم هنوز شعله می‌کشید و افراد کم‌توان با نیازهای ویژه زیادی را بر جا می‌گذاشت، ستاره امیدی در افق تاریک معلولیت درخشید. توانبخشی به عنوان یکی از جدیدترین تخصص‌ها و تکنیک‌های پزشکی به عنوان تنها پشتیبان و امید افراد کم‌توان با نیازهای ویژه ظهور نمود. یکی از اقدامات توانبخشی جهت ارتقاء سطح کیفی و کمی زندگی افراد کم‌توان با نیازهای ویژه، توانبخشی حرفه‌ای می‌باشد.

خدمات توانبخشی حرفه‌ای آن قسمت از مراحل تدریجی، پیوسته و هماهنگ، شامل تدارک گروهی از خدمات حرفه‌ای (راهنمایی حرفه‌ای، آموزش حرفه‌ای و نیز گزینش حرفه مناسب) که برای مدد دادن به افراد کم‌توان با نیازهای ویژه به منظور پیدا کردن و حفظ شغل در نظر گرفته شده است می باشد. بنابراین خدمات توانبخشی حرفه‌ای باید مقدماتی فراهم آورد تا افرادی که دارای معلولیت‌هایی هستند بتوانند استقلال اقتصادی و اجتماعی کسب کرده و شان و احترام خویش را به دست آورند.

مراحل توانبخشی حرفه‌ای شامل ارزشیابی و راهنمایی، آموزش حرفه‌ای، کاریابی و اشتغال می‌باشد که ارزشیابی حرفه‌ای معلولین جویا و متقاضی کار، مشاوره و راهنمایی حرفه‌ای معلولین، آموزش فنی و حرفه‌ای در کارگاه‌های تحت پوشش سازمان‌های متولی، معرفی جهت آموزش فنی و حرفه‌ای به خارج از سازمان، ارائه خدمات سنجش علایق شغلی و استعداد حرفه‌ای- روانسنجی و غیره، آموزش مهارت‌های سازگاری اجتماعی و ارتباطی، همچنین ارتباطات مستمر بین سازمانی و خارج از دستگاه‌های دولتی جهت فراهم نمودن زمینه اشتغال افراد کم‌توان با نیازهای ویژه و آگاه‌سازی جامعه در جهت آشنایی با توانایی‌های حرفه‌ای افراد کم‌توان با نیازهای ویژه از فعالیت‌های آن می‌باشد.

از نظر رایت (به نقل از غباری بناب،۱۳۸۸) برخی از اصول توانبخشی حرفه‌ای عبارتند از مسئولیت جامعه در قبال فراهم آوردن فرصت‌های برابر، تیمی اداره شدن برنامه‌های توانبخشی، ارزیابی و ارزشیابی برنامه در تمام مراحل اجرای کار، تنوع برنامه‌های حرفه‌ای و توجه به خلاقیت و نوآوری افراد کم‌توان با نیازهای ویژه است. از ضروریات یک برنامه آموزش حرفه‌ای این است که فرد را به سازگاری اجتماعی و شغلی برساند و این برنامه در پنج زمینه عمده اطلاعات شغلی، راهنمایی حرفه‌ای، جایدهی حرفه‌ای، به کارگماری، جایدهی اجتماعی تهیه شده است. زولینگن نیز ابعاد توانمندی شغلی را به شش بعد عمومی، شناختی، شخصیتی، اجتماعی- ارتباطی، اجتماعی- هنجاری و استراتژیک تقسیم می‌نماید. (زولینگن،۲۰۰۲)

جهت کارآمدسازی آموزش حرفه‌ای برای افراد کم‌توان ذهنی وجسمی باید به ویژگی‌های واقعی افراد کم‌توان همراه با نگرش مثبت به محدودیت‌ها و توانایی‌های ایشان توجه کرد. در این مدل از توانبخشی تمرکز بر مهارت‌های پایه شغلی و مشاغل بومی ساده است. دیدگاه مناسب به آموزش ویژه و توانبخشی با جهت‌گیری مبتنی بر فرد و خانواده باید اتخاذ گردد تا آموزش با زندگی روزمره مرتبط باشد و آموزش‌های کاربردی در اولویت قرار گیرد. موسسه‌های مردم نهاد و سازمان‌های دولتی و به‌ویژه کارفرمایان و متصدیان امور تولیدی- خدماتی بایستی با آموزش‌های حرفه‌ای همگام شده و به توانبخشی مبتنی بر جامعه، مقوله آموزش و توانبخشی مادام العمر در گستره‌ی زندگی افراد کم‌توان ذهنی و جسمی توجه گردد. همچنین در توانبخشی حرفه‌ای باید به انسجام و وحدت رویه بین سازمان‌ها، طراحی و اجرای طرح‌های

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

انتقـال و سـرمایه‌گذاری جهـت طراحی و اداره‌ی کارگاه‌هـای حمایتی و نیمه حمایتی و برنامه‌های شغلی نظارتی و کارآموزی‌های شغلی، اهتمام به دوره‌های تربیت متخصص و تامین امکانات و تسهیلات حرفه‌آموزی و توجه به اهرم‌های قدرتمند والدین، مربیان و ظرفیت‌های بومی- محلی توجه شود.

از آنجـا که یک فـرد کم‌تـوان ذهنی و جسـمی، در تمامـی مراحـل زندگـی به درجـات مختلـف و بـه انـواع متنوعی از خدمات آموزشـی و توانبخشـی نیازمند و وابسته است، لذا نگرش مقطعی به آموزش حرفه‌ای یکی از آسـیب‌های اثر بخشی آن اسـت. آمـوزش حرفـه‌ای از آموزش‌های رسـمی آغازین تا آموزش‌هـای تکمیلی و نظارت و راهنمایی‌هـای حین کار را در بر می‌گیرد، لذا نظام‌های آموزشـی کارآمد و برنامه‌هـای آموزش شـغلی اثربخش برای مراحـل و موقعیت‌هـای مختلـف زندگی فرد، طرح‌ها و راهبردهای به هم پیوسـته و منسجمی را تدوین، اجرا و نظارت می‌نمایند که در مجموع خودکفایی و تداوم شـغلی و پایـداری نسـبی وضعیـت فـرد را تامین می‌نماینـد. (دیچمـن و همـکاران ۲۰۰۸، واتـزک و همـکاران ۲۰۰۹، شـه‌ناصریان ۲۰۰۱، میچون ۲۰۰۵)

هدف از آموزش حرفـه‌ای افراد کم‌توان ذهنی و جسمی این است که این افراد پس از حضور در کارگاه‌های حرفه‌آموزی و سپری کردن آموزش‌های حرفه‌ای بتوانند در همان حرفه‌ای که آموزش دیده‌اند مشغول به کار شوند. البته در بسـیاری از مطالعات بر روی افراد کم‌توان ذهنی و جسـمی مشاهده شده که این افراد نیازمند آموزش‌های ساده برای شـغل‌های غیرماهر و نیمه‌ماهر می‌باشـند و بایستی روش‌ها و عادات کاری به این افراد آموخت که برایشان مفید باشد و بتواند آن‌ها را به سـمت یک استقلال نسـبی سوق داده و آن‌ها را برای داشتن یک زندگی روزمره آماده سـازد. لذا مراکز و کارگاه‌های حرفه‌آموزی کوشش کردند به جای کارآموزی، روی تربیت حرفه‌ای یا آموزش شـغلی و همچنین صلاحیت‌های شـغلی و اجتماعی تاکید کننـد. (چنینگ و همکاران ۱۹۳۲، کرک و همکاران ۲۰۰۵)

تحقیقات انجام شـده در ایران بر روی توانمندسـازی شـغلی افراد کم‌توان ذهنی و جسـمی نشان می‌دهد که دوره‌های مهارت آموزی حرفه‌ای با توجه به اهداف توانمندسـازی شـغلی انجام نمی‌پذیرد و محتوای دوره‌ها و کلاس‌های حرفه‌آموزی (کارگاه‌ها) و مهارت‌های کاربردی بایستی مورد تاکید قرار گرفته تا موجب افزایش مهارت‌های زندگی این افراد شود. (بهراد ۱۳۸۳، شهرامی و متقیانی ۱۳۸۳)

آمـوزش حرفـه‌ای فعالیتـی گروهی اسـت. اعضای گـروه برنامه آموزش حرفه‌ای، مجموعه‌ای هسـتند متشکل از متخصصان مختلفی مانند کاردرمانگر، روانشـناس، مـددکار اجتماعـی و... متخصصان آموزش‌های ویـژه و متخصصان حرفه‌ها و مشـاغل مختلف موجود در اجتمـاع (مربیان) می‌باشـند. هر یـک از این افـراد نقش مهم و کلیـدی در برنامه آموزش حرفه‌ای دارند. طبیعی اسـت که هرکدام دیدگاه‌های خاص خـود را دارند و اهداف مختلفـی را برای برنامه آموزش حرفه‌ای و بروندادهای حاصل از آن دنبال می‌کند. اصطلاح آموزش شـغلی به معانی گوناگونی به کار رفته است. هر یک از این معنـای، برنامه‌ای خاص خود را در ذهن متبادر می‌سـازد، ولی تمام این برنامه‌ها هدفشـان این اسـت که فرد کم‌توان ذهنی وجسـمی را برای نوعی شـغل تربیت کنند. بسـیاری بر ایـن باورند که چون فرد کم‌توان ذهنی وجسـمی نمی‌تواند در موضوع‌های نظری، توانمندی لازم را کسـب کند و یا موفقیتی به دسـت آورد، لـذا بهترین برنامه آموزشـی برای آن‌ها، نوعی کلاس‌های کارآموزی حرفه‌ای اسـت. هدف آموزش به افراد دارای کم‌توانی ذهنی و جسمی، آماده ساختن آن‌هـا برای زندگی اجتماعی و فراگیری مهارت‌های ضروری جهت داشتن یک زندگی مستقل یا با حداقل وابستگی است و اینکه آنان را برای شغلی تربیت کند. (تکین ارسلان و ساکوگلو ۲۰۰۷، شه‌ناصریان ۲۰۰۱، بریگر و همکاران ۲۰۰۹، والاس و مک لافین ۱۹۸۰، ودورث و میلسام ۲۰۰۴).

از ضروریـات کارگاه‌هـای حرفه‌آمـوزی برای افـراد کم‌توان با نیازهای ویژه آن اسـت که به آنان فرصتی بدهند تا توانایی‌هایشـان را بـرای حمایـت از خود به ظهور برسـانند و در عین حال از یاس و ناامیدی آنان، از اینکه ممکن اسـت نتوانند مانند دیگران در کارشان شایستگی پیدا کنند، جلوگیری نمایند. (گیلبراید، ۲۰۰۰)

با توجه بـه اینکه دیدگاه مربیان و متخصصـان حرفه‌ای می‌تواند بر کیفیـت کارگاه‌های حرفه‌آموزی تاثیرگذار باشـد (تکین ارسـلان و ساکوگلو ۲۰۰۷، شه‌ناصریان ۲۰۰۱) محقق بر آن شد تا تحقیقی برای

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

پاسخ به این سوال که "آیا توافق عمومی بین دیدگاه‌های مربیان و متخصصان درگیر توانبخشی حرفه‌ای برای نیل به اهداف توانبخشی حرفه‌ای با حضور افراد کم‌توان با نیازهای ویژه در کارگاه‌های حرفه‌آموزی وجود دارد؟" انجام دهد.

روش

در این مطالعه توصیفی مقطعی جامعه‌آماری پژوهش را کلیه کارشناسان متخصص اعم از مددکاران اجتماعی، روانشناسان، کاردرمانگران، گفتاردرمانگران و... (۳۸ نفر) و مربیان و کمک مربیان (۳۴ نفر) که در مراکز حرفه‌آموزی و کارگاه‌های حمایتی-تولیدی غیردولتی توانبخشی استان کرمان (۸ مرکز) مشغول خدمت می‌باشند (در مجموع ۷۲ نفر)، تشکیل می‌دهد. روش نمونه‌گیری در این مطالعه سرشماری بود.

ابزار پژوهش پرسشنامه دو قسمتی شامل اطلاعات دموگرافیک و پرسشنامه پژوهشگر ساخت شامل پنج سوال بود که به صورت چند گزینه‌ای از خیلی مخالفم با امتیاز صفر تا خیلی موافقم با امتیاز ۱۰ نمره‌گذاری شده بود. مجموع سئوالات هر پرسشنامه امتیازی از صفر (نگرش کاملا منفی نسبت به تاثیر کارگاه‌ها) تا پنجاه (نگرش کاملا مثبت نسبت به تاثیر کارگاه‌ها) دریافت می‌کند. روایی محتوای آزمون توسط نظر ده نفر از کارشناسان مسئول و صاحب نظر در نظارت بر مراکز حرفه‌آموزی افراد کم‌توان با نیازهای ویژه مورد تایید آنان قرار گرفت. پایایی آزمون نیز بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۷ محاسبه شد.

به منظور انجام مطالعه از مسئولین ذیصلاح اجازه‌نامه کتبی دریافت شد و به شرکت‌کنندگان توضیح داده شد که پاسخ آنان در پرسشنامه تاثیری در مسایل شغلی و حرفه‌ای آنان نخواهد داشت و آنان در صورت تمایل می‌توانند از نتایج مطالعه مطلع شوند. اهمیت و ضرورت مطالعه برای شرکت‌کنندگان توضیح داده شد و موافقت آنان کسب گردید. پرسشنامه‌های بی‌نام جمع‌آوری شد، انتشار نتایج بدون اشاره به نام افراد انجام شد، اصول اخلاقی در نشر و در مقاله نویسی رعایت شد.

پس از انجام هماهنگی‌ها و دریافت اجازه‌نامه به محیط پژوهش مراجعه شد. شرکت‌کنندگان به‌صورت خود اظهاری پرسشنامه‌ها را تکمیل و در همان روز به پژوهشگر برگرداندند. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS مورد بررسی قرار گرفت. در تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی و درصد فراوانی، میانگین و...) و در تحلیل استنباطی از آزمون مان ویتنی یو استفاده شد.

یافته‌ها

میانگین سنی شرکت‌کنندگان ۳۳/۷۲ سال بود. ۷۰/۸۳ درصد از یک تا شش سال دارای سابقه کار در مراکز حرفه‌آموزی توانبخشی می‌باشند و ۲۹/۱۶ درصد دارای بیشتر از ۶ سال سابقه کار با معلولان بودند. ۳۰/۵۵ درصد از آزمودنی‌ها دارای تحصیلات دیپلم و فوق دیپلم بودند که شامل مربیان و کمک مربیان می‌باشد. ۵۸/۳۳ درصد از مربیان و متخصصان دارای تحصیلات لیسانس و ۸/۳۳ درصد دارای تحصیلات فوق لیسانس و ۲/۷۷ درصد نیز دارای تحصیلات دکترا و پزشکی بودند. ۴۴/۴۵ درصد پاسخگویان را مربیان و کمک مربیان تشکیل داده است و ۵۵/۵۵ درصد باقی مانده از پاسخگویان نیز شامل متخصصان (مسئول فنی، مددکار اجتماعی، روانشناس، کاردرمانگر، گفتاردرمانگر، فیزیوتراپ و پزشک) می‌باشد (جدول ۱).

جدول(۱) فراوانی و درصد فراوانی نوع شغل در شرکت کنندگان

نوع شغل	فراوانی	درصد فراوانی
مربی	۳۲	۴۴/۴۵
کمک مربی	۲	۲/۷۸
کاردرمانگر	۷	۹/۷۲
گفتاردرمانگر	۶	۸/۳۳
روانشناس	۷	۹/۷۲
مددکار اجتماعی	۷	۹/۷۲
فیزیوتراپ	۱	۱/۳۹
مسئول فنی	۶	۸/۳۳
مدیر	۲	۲/۷۸
پزشک	۲	۲/۷۸
جمع	۷۲	۱۰۰

میانگین نمره نگرش شرکت‌کنندگان ۳۷/۹۲، میانگین نمره نگرش مربیان ۳۸/۴۰ و میانگین نمره نگرش متخصصان توانبخشی ۳۷/۵۰ بود. نتایج مطالعه نشان داد بین نگرش متخصصان و مربیان در خصوص متناسب بودن نوع کارگاه‌های حرفه‌آموزی با علایق و رغبت‌های شغلی افراد کم‌توان با نیازهای ویژه، خودکفایی فردی افراد کم‌توان با نیازهای ویژه با حضور در کارگاه‌های حرفه‌آموزی، متناسب بودن محصولات تولیدی کارگاه‌های حرفه‌آموزی با نیاز بازار بومی، تاثیر حضور افراد کم‌توان با

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

نیازهای ویـژه در کارگاه‌های حرفه‌آموزی، تاثیـر آمـوزش مفاهیـم پیش‌حرفـه‌ای و مقدماتـی بـر توانبخشـی حرفـه‌ای افـراد کم‌تـوان بـا نیازهای ویژه اختـلاف وجود ندارد. (جدول ۲)

جدول(۲) مقایسه میانگین نمره نگرش متخصصان و مربیان به تفکیک سوالات پرسشنامه

سوال	گروه‌ها	میانگین	میانگین رتبه	آماره آزمون	مقدار پی
آیا نوع کارگاه‌های حرفه‌ای متناسب با علایق و رغبت‌های شغلی افراد کم‌توان می‌باشد؟	متخصصان*	۳۷/۳	۳۲/۸۰	۵۰۵/۵۰	۰/۰۶۷
	مربیان*	۳۶/۴	۴۰/۶۳		>۰/۰۵
آیا حضور معلولان در کارگاه‌های حرفه‌ای، افراد کم‌توان آموزش دیده را به خودکفایی می‌رساند؟	متخصصان	۴۰/۰۱	۸/۵۴	۵۱۱	۰/۱۱۴
	مربیان	۴۲/۰۶	۱/۴۷		>۰/۰۵
آیا محصولات تولیدی کارگاه‌های حرفه ای متناسب با بازار بومی جامعه می‌باشد؟	متخصصان	۳۲/۰۳	۸/۹۴	۶۳۵	۰/۸۹
	مربیان	۳۴/۰۶	۱/۴۷		>۰/۰۵
آیا حضور افراد کم‌توان در کارگاه‌های حرفه‌ای در توانبخشی حرفه‌ای افراد کم‌توان تاثیر دارد؟	متخصصان	۳۶/۰۶	۳۳/۵	۵۳۲	۰/۱۲
	مربیان	۳۹/۰۴	۳۹/۸۵		>۰/۰۵
آیا آموزش مفاهیم پیش حرفه‌ای و مقدماتی (مهارت‌های زندگی، مهارت‌های شناختی، مفاهیم پایه، مهارت‌های روابط بین فردی و...) در توانبخشی حرفه‌ای افراد کم‌توان تاثیر دارد؟	متخصصان	۴۲/۰۸	۹/۷۱	۵۶۴/۵۰	۰/۲۳
	مربیان	۴۰/۴۲	۱/۴۷		>۰/۰۵

بحث و نتیجه گیری

نگرش شـغلی افراد شـرکت‌کننده به تاثیر کارگاه‌های حرفه‌آموزی بر توانبخشی حرفه‌ای افراد کم‌توان ذهنی و جسمی مثبت بود. نگرش مربیان با متخصصان توانبخشـی تفاوتی نداشـت. بین نگرش مربیان و متخصصان در مورد تاثیر نوع کارگاه‌های حرفه‌آموزی بر میزان رغبت وعلایق شغلی افراد کم‌توان تفاوت معناداری وجود نداشت و آنان معتقدند که کارگاه‌های حرفه‌آموزی با علایق و رغبت‌های شغلی تناسب زیادی داشته است و از دلایل آن می‌تواند این باشد که این کارگاه‌ها با توجه به نظر ارزشـیابان حرفه‌ای، مربیان و متخصصان، نیاز بازار بومی و همچنین رغبت‌های افراد کم‌توان با نیازهای ویژه راه‌اندازی شده است. این یافته‌ها نیز با با یافته‌های پژوهشی ابطحی (۱۳۸۸) محسنی صدر (۱۳۸۲)، اصغری نکاح (۱۳۸۷) و هارتاس (۲۰۰۸) همسـو می‌باشـد زیرا با توجه به نظر مربیان و کارشناسـان مدارس آموزش استثنایی، توجه به تفاوت‌های فردی، رغبت‌های شـغلی، تمرین و تکرار آموزش‌های حرفه‌ای بر توانبخشی حرفه‌ای و توانمندی شغلی افراد کم‌توان با نیازهای ویژه تاثیرگذار می‌باشد.

بیـن نگرش متخصصان و مربیـان در زمینه تاثیر حضور افراد کم‌توان با نیازهای ویـژه در کارگاه‌های حرفه‌آموزی بر میزان خودکفایی فردی افراد کم‌توان با نیازهای ویژه تفاوت معناداری وجود ندارد و مربیان و متخصصان معتقدند که با حضور مرتب افراد کم‌توان ذهنی و جسمی در کارگاه‌های حرفه‌آموزی، این افراد به خودکفایی فردی نسبی می‌رسند. دلایل احتمالـی وجود توافق نظر در نگرش متخصصان و مربیان را می‌توان، ضـرورت وجودکارگاه‌های حرفه‌آموزی برای افراد کم‌توان با نیازهای ویژه دانست که به افراد کم‌توان با نیازهای ویژه فرصتی می دهد تا توانایی‌هایشان را برای حمایت از خود به ظهور برسـانند و در عین حال از یاس و ناامیدی آنان و از اینکه ممکن اسـت نتوانند مانند دیگران در کارشـان شایسـتگی پیدا کنند، جلوگیری نماید. (گیلبراید، ۲۰۰۰) لازمه رسیدن به خودکفایی فردی وجود فاکتورهای مهارت‌های زندگی، تصمیم‌گیری، حل مسـئله، مسـئولیت‌پذیری و... می‌باشـد (ابطحی ۱۳۹۰) با توجه به توافق نظر بین مربیان و متخصصان یافته‌های سـوال پژوهشـی نیز با یافته‌های ابطحی (۱۳۸۸) و گیلبراید (۲۰۰۰) همسو بوده و حضور افراد کم‌توان با نیازهای ویژه در کارگاه‌های حرفه‌آموزی به صورت مرتب می‌تواند ایشـان را به حد خودکفایی نسـبی برساند، ضمن اینکه نگرش امروزه در جهان نسبت به افراد کم‌توان با نیازهای ویژه همانند افراد عادی است و باید آنان به حداکثر توان بالقوه خود برسـند بطوریکه تفاوتی با افراد عادی نداشـته باشند و تنها یادگیری آنان با روند تاخیر و به کندی انجام می‌شود. (بهراد:۱۳۷۹)

مربیان و متخصصان در خصوص تناسب محصولات تولیدی کارگاه‌های حرفه‌آموزی با نیاز بازار بومی اتفاق نظر دارند. بـا توجه به نوع کارگاه‌های حرفه‌آموزی و محصولات تولید شـده و متناسـب بودن آن با نیازار بـازار این مطلب به ذهن متبادر می‌شـود که به دلیل اینکه از همان ابتدا چون این کارگاه‌ها با نظر متخصصان و مربیان راه‌اندازی شـده است لذا نوع محصولات تولیدشـده نیز با نیاز بازار بومی متناسب می‌باشد و این امر بر توانبخشی حرفه‌ای افراد کم‌توان با نیازهای ویژه تاثیرگذار می‌باشد. همچنین یافته‌های این سوال پژوهشی با یافته‌های چنینگ (۲۰۰۷) همسو می‌باشد که باید متخصصان و مربیان عادات و روش‌های کاری را به افراد کم‌توان با نیازهای ویژه بیاموزند که برای ایشـان مفید باشـد و آن‌ها را طوری تربیت کنند که پس از فراغت از آموزش بتوانند در شغل‌های مربوط به افراد نیمه‌ماهر و غیرماهر کار کنند و بایستی روی

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

تربیت حرفه‌ای و آموزش شغلی متناسب با بازار کار بومی تاکید کنند. (چینینگ،۲۰۰۷)

مربیـــان و متخصصان معتقدند که حضور افـــراد کم‌توان با نیازهای ویژه در کارگاه‌های حرفه‌آموزی بر روند توانبخشـــی حرفه‌ای ایشان تاثیرگذار است. خدمات توانبخشی حرفه‌ای مقدماتی فراهم می‌آورد تا افراد با نیازهای ویژه بتوانند اســـتقلال اقتصادی و اجتماعی کســـب کرده و به دست آورند که یکی از این خدمات حضور افراد کم‌توان بـــا نیازهـــای ویـــژه در کارگاه‌های حرفه‌آمـــوزی و آمـــوزش فنی و حرفه‌ای می‌باشد. (کتاب جامع بهداشت عمومی: ص ۱۷۱) در نتیجه حضـــور فعال و مرتب افراد کم‌توان ذهنی و جســـمی در کارگاه‌های حرفه‌آمـــوزی بر روند توانبخشـــی حرفه‌ای از دیـــدگاه متخصصان و مربیان تاثیرگذار می‌باشد.

بیـــن نگرش مربیـــان و متخصصان بـــه لحاظ تاثیر آمـــوزش مفاهیم پیش‌حرفه‌ای و مقدماتی بر توانبخشی حرفه‌ای افراد کم‌توان با نیازهای ویژه از نظر آماری تفاوت معناداری نبود. از دیگر خدمات توانبخشی حرفه‌ای آموزش مهارت‌های زندگی، مفاهیم پایه (خواندن، نوشتن، حل مسئله، ریاضی، روابط بین فردی و...) به افراد کم‌توان با نیازهای ویـــژه می‌باشـــد و این خدمات توســـط مربیان و متخصصـــان به افراد کم‌توان با نیازهای ویژه ارائه می‌شـــود که با توجه به نتیجه به دســـت آمده نیز مشـــخص گردید که ایشان نیز با یکدیگر در خصوص تاثیر آموزش مهارت‌های پایه و زندگی به افراد کم‌توان با نیازهای ویژه بر روند توانبخشـــی حرفه‌ای افراد توافق نظر دارند. یافته‌های این تحقیق نیز بـــا یافته‌های تکین ارســـلان (۲۰۰۷) شـــه‌ناصریان (۲۰۰۱) بریگر و همکاران (۲۰۰۹) همســـو می باشـــد. هدف آمـــوزش مهارت‌های زندگی و پایه به افراد دارای ناتوانی هوشـــی و جسمی، آماده ساختن آن‌هـــا برای زندگی اجتماعی و فراگیری مهارت‌های ضروری جهت داشتن یک زندگی مستقل یا با حداقل وابستگی است. (تکین ارسلان و ساکوگلو ۲۰۰۷، شه‌ناصریان ۲۰۰۱، بریگر و همکاران ۲۰۰۹)

اگـــر این توافق نظر بین نگرش مربیـــان و متخصصان را در خصوص روند توانبخشی حرفه‌ای مبنا قرار دهیم، هم‌اکنون باید شاهد این باشیم کـــه حداقل نیمی از این افراد کم‌توان با نیازهای ویژه پس از فراغت از آموزش‌های حرفه‌ای، وارد بازار کار شـــده باشند! و یا حداقل با توجه به خدمات توانبخشی حرفه‌ای که به افراد کم‌توان با نیازهای ویژه ارائه می‌شود پنجاه درصد آنان به توانمندی شغلی رسیده و بتوانند در ایجاد فرصت‌های خود اشتغالی موفق باشـــند. با توجه به آمار کسب شده از هشت مرکز حرفه‌آموزی و کارگاه‌های حمایتی و تولیدی افراد کم‌توان با نیازهای ویژه در سطح استان کرمان، از تاریخ اول مهر ۱۳۹۱ تا ابتدای شـــهریور ۱۳۹۲، از تعداد ۴۳۲ معلول خدمت گیرنده از این مراکز در طول تاریخ ذکر شـــده فقط ۴۶ نفر ترخیص موفق (خود اشـــتغالی در راســـتای حرفه‌ای که یاد گرفته‌اند) داشته‌اند و ۴۶ نفر دیگر بـــه دلیل عدم حمایت جامعه از ایشـــان در مراکز بصورت مستقل و تحت نظارت مربیان در راســـتای حرفـــه‌ای که یاد گرفته‌اند مشـــغول به کار می‌باشـــند و مراکز بابـــت فروش محصولات ایشـــان مبلغی را به آنـــان پرداخت می‌کنند. بـــا توجه به مصاحبه صورت گرفته بـــا مربیان و متخصصان، آنان از عدم وجود حمایت‌های پس از ترخیص از مرکـــز از افراد کم‌توان با نیازهای ویژه، عدم وجود فرصت‌های شـــغلی مناسب در محیط خارج از مرکـــز، کمبود بودجه‌های حمایتی و پیگیری‌های پس از ترخیص و عدم وجود مراکـــز کارآفرینی خاص افـــراد کم‌توان با نیازهـــای ویژه، ناخرســـندند. ایـــن یافته‌ها با یافته‌هـــای پژوهشـــی غفار تبریـــزی (۱۳۶۹) ود ورث (۲۰۰۴) شـــهرامی (۱۳۸۳) هارتاس (۲۰۰۸) عنبـــرزاده (۱۳۸۳) ابطحـــی (۱۳۸۸) قلعه (۱۳۸۰) متقیانی (۱۳۷۶) همسو می باشد.

نتیجه‌گیـــری: متخصصان توانبخشـــی و مربیان نسبت به تاثیر کارگاه‌های حرفه‌آموزی بـــر توانبخشـــی حرفـــه‌ای افـــراد کـــم توان ذهنی و جســـمی نگرش مثبت داشتند و بین نگرش‌های ایشـــان تفاوتی مشـــاهده نشد. با توجه به اهمیت بالای توانمندسازی شغلی و توانبخشـــی حرفه‌ای افراد کم‌توان با نیازهای ویژه با حضـــور در کارگاه‌های حرفه‌آموزی و پیچیدگی‌ها و چالش‌هایـــی که این مقوله تاکنون داشته است، پیشنهاد می‌گردد سازمان بهزیستی و نظام آموزشی-حرفه‌آموزی افراد کم‌توان با نیازهای ویژه به بررسی توانبخشی حرفـــه‌ای، نـــوع کارگاه‌هـــای حرفه‌آموزی، آموزش مهارت‌های زندگـــی، مهارت‌های پایه، شیوه ارزشیابی حرفه‌ای، تناسب آموزش حرفه با بازار کار و سایر عوامل دخیل بر روند توانمندسازی شغلی و توانبخشی حرفه‌ای افراد کم‌توان با نیازهای ویژه بپردازد و متناسب با نوع معلولیت، جنســـیت، توانمندی‌های افراد کم‌توان با نیازهای ویژه، نظرات کارشناسان،

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]

متخصصـــان و مربیـــان، واقعیت‌ها و چشـــم اندازهـــای منطقی، مهارت‌هـــای لازم جهت تربیت شـــغلی و حرفه‌ای را بمنظور زندگی سازگارانه افراد کم‌توان با نیازهای ویژه بیش از پیش مدنظر قرار دهد.

منابع

References:

Abtahi, M. (1390) Check the status of job empowerment in the curriculum of vocational secondary students retarded slowly paced. New approach in Educational Administration journal .1(2)

Anbarzadeh, T. (1383). Investigated the relationship between intelligence and adaptive behavior of mentally retarded students with professional skills. (MD). Allameh Tabatabaei University.

Asgharinekah, M. (1382) Reflection on professional education to students with mental retardation periodical specialized professional skills training. Management of Exceptional Education Khorasan Province. P (20-25)

Behrad, B (1383) Vocational training for students with intellectual disabilities. Exceptional Children Research Institute (32-35)

Behrad, B., shahrami, A. (1379) Professional evaluation. A guide for students with disabilities informal evaluation of intelligence. Exceptional Children Research Institute. P (12-20)

Channing, A. (2007). A review of gobs undertaken by the mentally retarded. Journal of classical sociology, 3(1), 320-351.

Dutta, A., Gervey, R., chan, F., Chou, C.-C., & Dichman, N. (2008). Vocational Rehabilitation Services and Employment Outcomes for People With Disabilities: united States Study. Journal of Occupational Rehabilitation, 18, 326-334.

Ghabari Banab, B. (1388). Psychology and Education of children with mental retardation. Tehran. Danjeh Pub.

Ghafar Tabrizi, R. (1380). The study of occupational education of mentally retarded school graduates in Tehran. (MD).Azad University.

Ghale, P. (1370). The employment status of persons with mental retardation Education in Tehran. (MD) Azad University

Gilbride, D., Stensrud, R., & Peterson, C. (2000). Employers'Attitudes toward Hiring persons with Disabilities and Vocational Rehabilitation Services. Journal of Rehabilitation, 66(4), 17-23.

Hadjikakou, K., & Hartas, D. (2008). Higher Education Provision for Students with Disabilities in Cyprus. International Journal Of Special Education, 24(2), 55-65.

Hatami, H. (1392) Public health.3 (1) p (171)

Johnson, E., & kirk, S. (2005). Education the related child. Netherlands: Springer

Kirk, S., Gallager, Anastasiow, J., Coleman, N., & M.R. Educating Exceptional Children: Hoghton Mifflinco Company

Kirk, S.Orville, G. (1915) Education of mentally retarded children. Translated: Mehdizadeh, M (1376). Astan Qods Razavi.

Michon,W.C, Weeghel,H, Kroon,J. V, Art,H & Schene,H. (2005). Person-Related Predictors of employment outcomes after Participation in psychiatric Vocational rehabilitation programmers' A systematic review. Journal of So psychiatry Psychiatric Epidemiologic, 40, 408-416.

Mohseni Sadr, A. (1382). Evaluate and compare the existing businesses in the exceptional education that students' interest in line with the retarded. (MD) Azad University.

Seif Naraghi, M., shariatmadari, A., Naderi, A., Abtahi, M. (1388). The amount of strengthening job enabling in the curriculum for students with intellectual disability, perspective experts, curriculum planners and teachers concerned. Education Journal.1 (2)

Shahnasarian, M. (2001). Career Rehabili tation: integration of Vocational Rehabilitation and Career Development in the twenty –first Century. Journal of the Career Development a quarterly, 49(3), 275-283.

Shahrami, A., Motaghiani, R. (1383). A preliminary evaluation of the general skills of educable mentally retarded students. Exceptional Children Research Institute.

Zolingen S, Van, J. (2002). The role of key qualification in the Transition from Vocational Education to Work. Journal of Vocational Education Research, 27(2), 57-65.

Tekin Arsalan & Bulbin Sucoglu. (2007). Effectiveness of cognitiue process Approached Social Skills Training Program for people with Mental Retardation. International Journal Of Special Education 22(3), 120-127.

Wallace, G (1940) Learning disabilities: concepts and characteristics.Translated: Monshi Tosi, M (1373) Astan Qods Razavi.

Watzke, S., Galvao, A., & Brieger, P. (2009). Vocational Rehabilitation for subjects with severe mental illnesses in Germany. Journal of soc Psychiatry Psychiatric EP, 44, 523-531.

Worth, J. W., CRC, NCC, Milsom, A., & Cocco, K. (2004). Career Development for Adolescets and Young Adults with Mental Retardation. Journal of Career and Technical Education, 8(2), 141-147.

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-25]